

22. juni 2011

FOLKETINGETS
OMBUDSMAND

Inspektion af arrestafdelingen i
Politigårdens Fængsel
den 27. oktober 2009

OPFØLGNING

J.nr. 2009-3703-628/CBR

Indholdsfortegnelse

Ad 3.1.	Grundlaget for anbringelsen	2
Ad 3.2.2.	Nyere statistik og klager til mig over anbringelsernes varighed	4
Ad 3.2.3.	Længerevarende ophold under særligt skærpede forhold	5
Ad 4.4.	Besøgslokaler	5
Ad 4.5.	Arbejds-, undervisnings- og fritidslokaler.....	6
Ad 4.7.	Gårdtursarealerne.....	7
Ad 5.1.	Arbejde.....	8
Ad 5.2.	Undervisning	9
Ad 5.3.	Fritid	10
Ad 7.1.	Besøg.....	11
Ad 7.2.	Telefon.....	12
Ad 7.9.1.	Møder (talsmandsordning).....	12
Ad 7.9.2.	Talsmandssuppleant.....	13
Ad 7.9.3.	Flere talsmænd (grupperinger)	13
Ad 7.11.	Psykiatrisk tilsyn	15
Ad 7.12.	Brugen af håndjern over for personer i de 5 særlige celler	16
Ad 7.13.	Anbringelse og løbende overvejelser om ophør af anbringelse mv.	27
	Opfølgning	30
	Underretning	30

Den 8. september 2010 afgav jeg endelig rapport om min inspektion den 27. oktober 2009 af arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel. I rapporten bad jeg om oplysninger mv. om nærmere angivne forhold.

Jeg har herefter modtaget en udtalelse af 27. december 2010 med bilag fra Direktoratet for Kriminalforsorgen, herunder en udtalelse fra Københavns Fængsler af 19. oktober 2010.

Jeg skal herefter meddele følgende:

Ad 3.1. Grundlaget for anbringelsen

I min endelige rapport bad jeg Direktoratet for Kriminalforsorgen om at kommentere min antagelse af at de retningslinjer som var fastsat af Københavns Fængsler den 23. september 2004 for anbringelse i arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel, fortsat var gældende. Og såfremt min antagelse var forkert, bad jeg om at få en kopi af eventuelt nye retningslinjer.

Direktoratet har hertil oplyst at retningslinjerne fastsat af Københavns Fængsler den 23. september 2004 ikke længere er gældende. Direktoratet har således ved brev af 28. august 2006 efter drøftelse mellem Københavns Fængsler og direktoratet besluttet at udvide de tidligere udsendte retningslinjer (Københavns Fængslers breve af 23. september 2004 og 22. oktober 2004) om hvilke kategorier af indsatte der kan anbringes i arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel.

Direktoratet har vedlagt kopi af ovennævnte brev til orientering. Af brevet fremgår følgende:

"Vedrørende anbringelse i Arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel

Ved skrivelser af 23. september 2004 og 22. oktober 2004 har Københavns Fængsler udsendt retningslinier til arresthuse og de lukkede fængsler om hvilke kategorier af indsatte, der kan anbringes i Arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel.

Disse er som følger:

1. Negativt stærke indsatte, herunder indsatte fra stærkeafdelingerne i de lukkede fængsler, som optræder alvorligt truende og/eller voldeligt.
2. Negativt stærke varetægtsarrestanter fra politikreds 1 til 8, det vil sige negativt stærke varetægtsarrestanter, der som udgangspunkt placeringsmæssigt hører til Vestre Fængsel, men hvor det på grund af graden af fællesskab i forbindelse med beskæftigelse mv. imidlertid ikke er muligt at anbringe negativt stærke varetægtsarrestanter, der ikke er enten isoleret efter rettens bestemmelse eller udelukket fra fællesskab i medfør af straffuldbyrdslovens § 63.
3. Negativt stærke varetægtsarrestanter fra andre arresthuse – hovedsagligt fra arresthusene på Sjælland.
4. Negativt stærke afsonere, der skal udstå kortere fængselsstraf i arresthus (op til 4 måneders fængsel).

Da det har vist sig, at det periodevist kan være vanskeligt at udnytte den fulde kapacitet i arrestafdelingen er det efter drøftelse mellem Københavns Fængsler og direktoratet besluttet at udvide de nævnte retningslinier med følgende kategori:

5. Varetægtsarrestanter fra Københavns Fængsler, der
  - a) er udelukket fra fællesskab efter straffuldbyrdslovens § 63,
  - b) frivilligt er udelukket fra fællesskab, eller
  - c) er isolerede efter rettens bestemmelse.

Indsatte, som tilhører kategori 1, det vil sige negativt stærke indsatte, der optræder truende eller voldeligt, vil fortsat have første prioritet til anbringelse i Arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel.

Indsatte, som tilhører kategori 2-5 kan anbringes i Arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel, hvis pladsforholdene i arrestafdelingen tillader det.

Ved overførsel af varetægtsarrestanter fra **kategori 5** er der tale om en intern flytning, der ikke kræver hjemmel i straffuldbyrdsloven.

Da der med kategori 5 er tale om indsatte, der af forskellige årsager er anbragt i fuldstændig isolation/fuldstændig udelukkelse fra fællesskab, bliver der ikke tale om, at disse indsatte får nogen form for fællesskab med de negativt stærke indsatte. Det vil derfor også være en forudsætning for indsatte i Arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel, der tilhører kategori 5, at der skal ske tilbageførsel, når den fuldstændige isolation/fuldstændige udelukkelse fra fællesskab ophæves.

Da udvidelsen udelukkende omfatter interne overførsler finder direktoratet det ikke nødvendigt, at arresthuse og de lukkede fængsler orienteres om ovenstående udvidelse.

For god ordens skyld skal det bemærkes, at de nævnte 5 kategorier efter direktoratets opfattelse ikke medfører, at der ikke er hjemmel til at anbringe andre indsatte i Arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel efter straffuldbyrdelseslovens og varetægtsbekendtgørelsens regler om anbringelse og overførsel. Det kan f.eks. være varetægtsarrestanter fra andre arresthuse, der enten tvangsmæssigt eller frivilligt er udelukket fra fællesskab eller isoleret efter rettens bestemmelse. Sådanne anbringelser besluttet af direktoratet (Ressourcestyringskontoret)."

Jeg har noteret mig det oplyste.

Ad 3.2.2. Nyere statistik og klager til mig over anbringelsernes varighed

Jeg bad om oplysning om hvor mange indsatte i kategori 1 der (f.eks. pr. 1. august 2010) var vurderet som egnet til tilbageførsel, men som fortsat opholdt sig i Politigårdens Fængsel.

Københavns Fængsler har oplyst at der pr. 1. september 2010 var én indsat der var vurderet egnet til tilbageførsel, men som endnu ikke var tilbageført. Herefter har Københavns Fængsler redegjort for de bestræbelser Københavns Fængsler og direktoratet gjorde for at tilbageføre den pågældende indsatte.

Direktoratet har henholdt sig hertil.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Jeg henviser i øvrigt til den sag som jeg af egen drift har rejst over for direktoratet om varigheden af ophold i arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel – og om notatpraksis i dem forbindelse. Sagen verserer fortsat siden brev af 27. december 2010 fra direktoratet hertil.

Ad 3.2.3. Længerevarende ophold under særligt skærpede forhold

Jeg bad om oplysning om hvor mange personer der efter den 1. oktober 2009 er overført fra arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel på baggrund af psykiske forhold.

Københavns Fængsler har oplyst at der siden 1. oktober 2009 har været fire indsatte der er overført fra Politigårdens Fængsel på baggrund af psykiske forhold.

Tre af de indsatte var i kategori 1, mens den sidste var i kategori 2. To af de indsatte blev overført til psykiatrisk afdeling, og en af disse blev senere anbragt på Vestre Hospital. De to øvrige indsatte blev overført direkte til Vestre Hospital.

De fire indsatte havde forud for overførslen været i Politigårdens Fængsel i henholdsvis 65 dage, 36 dage, 16 dage og 1 dag.

Direktoratet har henholdt sig hertil.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Ad 4.4. Besøgslokaler

Under inspektionen bemærkede jeg at der var en meget dårlig luft i det besøgslokale der bl.a. bruges til møder med forsvarer og til overvåget besøg. Årsagen var at vinduet i besøgslokalet – som af sikkerhedsårsager og på grund af tremmerne og den fredede bygning skal åbnes med en fjernbetjening – ikke kunne åbnes under inspektionen. Jeg pegede over for ledelsen på problemet med ventilation og frisk luft i dette lokale.

Der var desuden flere huller/udskrabninger på væggen som jeg også spurgte til under inspektionen.

Jeg gik ud fra at vinduet og væggen allerede var (eller ville blive) repareret, men for en ordens skyld bad jeg ledelsen om bemærkninger hertil.

Københavns Fængsler har oplyst at vinduerne er ændret så der kan åbnes fra besøgslokalet. Det er endvidere sikret at der kan åbnes til vinduesnichen med henblik på rengøring.

Der er opsat fast gipsplade på væggen mod besøgsrum A. Gipspladerne er opsat uden på de lydisolerende plader, således at der stadig er lydisoleret mod det andet besøgsrum.

Direktoratet har henholdt sig hertil.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Jeg gik ud fra at der – i overensstemmelse med et ønske fremsat af den talsmand som jeg talte med under inspektionen – opsættes et skab eller lignende til lagener og kondomer inde i selve besøgsrummet, sådan at indsatte og deres besøgende har adgang til dette (i alle tilfælde) uden kontakt til personalet.

Københavns Fængsler har bl.a. oplyst at en tidligere talsmand ikke har ønsket dette. Rummene er relativt små, og det er også vanskeligt at placere et sådant skab diskret/uden for børnehøjde i besøgsrummene. De indsatte beklager sig ikke over placeringen uden for besøgsrummene – den af ombudsmanden nævnte talsmand undtaget. Det er således Københavns Fængslers opfattelse at den nuværende placering er hensigtsmæssig, og der henvises i den forbindelse også til at der er bred tilslutning til den.

Direktoratet har i brev af 5. november 2004 oplyst en række minimumskrav til indretningen af besøgslokaler. Det fremgår bl.a. heraf at besøgslokalerne skal være indrettet med et "skab med kondomer og engangslagener m.v., der er tilgængeligt, uden at den indsatte skal kontakte personalet."

Direktoratet har på den baggrund meddelt Københavns Fængsler at skabene skal placeres i besøgsrummene.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Ad 4.5. Arbejds-, undervisnings- og fritidslokaler

Jeg bad om oplysninger om i hvilket omfang talsmandens fremsatte ønsker om yderligere udstyr til kondirummet og en ghettoblaster/radio eller lignende kan imødekommes.

Københavns Fængsler har oplyst at der tidligere har været ghettoblaster i kondirummet, men disse har flere gange været udsat for hærværk. Samtidig har der været store støjgener fra brug af ghettoblaster og gentagne ukonstruktive kontroverser med indsatte herom. Lydniveauet har ofte været meget højt, og det har været svært at få indsatte til at holde et acceptabelt lydniveau, også trods henstillinger til de indsatte og trods klager fra andre indsatte.

Københavns Fængsler finder ikke at det er afgørende nødvendigt at have musik til træning, og man finder at hensynet til at begrænse støjgener for øvrige indsatte og at sikre arbejdsmiljøet for personalet generelt i arrestafdelingen, som akustikmæssigt i forvejen ikke er meget lyddæmpende, gør at der ikke bør spilles musik i kondilokalet.

Der er opsat en hævereck i kondirummet.

Direktoratet har henholdt sig hertil.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Ad 4.7. Gårdtursarealerne

Jeg bad Københavns Fængsler oplyse hvad man foretager sig i forhold til talsmandens og en anden indsats ønske om yderligere udstyr til gårdtursarealet.

Københavns Fængsler har oplyst at der er opsat en ny basketballkurv.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Københavns Fængsler har efter inspektionen nærmere overvejet spørgsmålet om opsættelse af en hævereck på gårdtursarealerne.

Københavns Fængsler finder ikke at det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt at der opsættes en sådan på gårdtursarealerne. Overdækningen sidder relativt lavt, og med en hævereck vil den indsatte kunne løfte sig op til/kravle op til overdækningen, hvilket over tid kan indebære sikkerhedsrisici. Fængslet finder endvidere at det ville have meget dårlig signalværdi at opsætte en sådan som muliggør at indsatte kommer nær sikkerhedsoverdækningen.

Efter drøftelse med talsmanden er en hævereck derfor alene opsat i kondirummet, jf. ovenfor.

Direktoratet har henholdt sig til dette.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Ad 5.1. Arbejde

Talsmanden oplyste at der på tidspunktet for inspektionen den 27. oktober 2009 ikke havde været noget montagearbejde i meget lang tid. Sidst der var arbejde, havde det været montagearbejde med påsætning af flag på pinde.

Ledelsen oplyste under inspektionen at alle i arrestafdelingen kan få arbejde, og at arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel prioriteres.

Jeg noterede mig det oplyste om at alle der ønsker det, kan få celloarbejde, og jeg bad om oplysninger om hvilken art arbejde der er tale om, og om omfanget heraf til de enkelte indsatte.

Københavns Fængsler har oplyst at det arbejde der hidtil er tilbudt, er skiftende montagearbejde, alt efter hvilke eksterne ordrer fængslet har haft. Hvis der ikke har været eksterne ordrer, har de indsatte fået ventepenge. Fængslet udvikler nu en egentlig egenproduktion for derved at gøre sig mindre afhængig af eksterne ordrer. Derfor vil også indsatte på Politigårdens Fængsel fremover kunne tilbydes fængslets egenproduktion såfremt der ikke er eksterne ordrer der skal opfyldes.

Primo oktober 2010 arbejdede de indsatte på en ekstern rawplugsordre som kan udfylde en normal arbejdsnorm. Når denne ordre var ekspederet, ville de indsatte blive tilbudt fængslets nye egenproduktion hvis der ikke inden da var indkommet ny ekstern ordre.

Jeg beder om oplysninger om hvilken type egenproduktion (arbejdets art) der er tale om.

Jeg bad – på baggrund af inspektionsrapport af 24. maj 2005 og fællesskabsbekendtgørelsen – desuden om oplysninger om baggrunden for at det tilsyneladende, efter formuleringen af husordenen af 4. marts 2009, angiveligt helt er udelukket at få tilladelse til celloarbejde i fællesskab med en anden indsat.

Københavns Fængsler har oplyst at det fortsat er muligt at få tilladelse til at arbejde i fællesskab med fast fællesskabsmakker, forudsat at det konkret skønnes sikkerhedsmæssigt tilrådeligt at begge har celloarbejde, samt at celloarbejdet praktisk kan udføres på én cello begrænsede plads.

Direktoratet har henholdt sig til dette.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Jeg går ud fra at husordenen ved lejlighed revideres i overensstemmelse med det ovenfor oplyste om adgang til at arbejde i fællesskab.

Ad 5.2. Undervisning

Jeg bad om bemærkninger til muligheden for undervisning af to indsatte ad gangen i fællesskab i skolelokalet/flexrummet sådan som jeg forudsatte i min rapport af 24. maj 2005 om inspektionen i 2004.

Københavns Fængsler har oplyst følgende:

"Fængslet kan med det særlige klientel på Politigårdens Fængsel af sikkerhedsmæssige grunde ikke tillade, at 2 indsatte undervises sammen fx i flexrum.

Det er en afgørende sikkerhedsgrundregel på Politigårdens Fængsel, at der ikke er mere end 2 indsatte på fællesarealer ad gangen og altid 2 betjente ved hver indsat. Hvis 2 indsatte skulle undervises samtidig, ville det enten kræve, at læreren låses inde med 2 indsatte, eller at døren stod åben, og der var bevogtning uden for.

Fængslet finder det ikke arbejdssikkerhedsmiljømæssigt forsvarligt at låse en lærer inde med 2 indsatte.

Det er ikke sikkerhedsmæssigt forsvarligt, at 2 indsatte befinder sig i ulåst rum med læreren med risiko for, at de pludseligt kunne trænge ud af rummet til fællesarealer, og der derved kunne være 4 indsatte på fællesarealer, herunder de 2 uden umiddelbar bevogtning. Fængslet finder, at en åben dør kan skabe uacceptable pludselige farlige situationer.

Fængslet har ikke ressourcer til at sætte bevogtning i flexrum eller uden for, mens 2 indsatte undervises, når andre daglige rutiner og servicering af indsatte skal passes, ligesom alt personale skal være disponibelt ved pludselige sikkerhedssituationer.

Fængselskolen finder det ikke pædagogisk afgørende for indlæring, at der kan undervises 2 sammen, og finder det ej heller arbejdsmiljømæssigt forsvarligt at undervise 2 for lukket dør."

Direktoratet har henholdt sig til det som Københavns Fængsler har anført.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Jeg bad om at modtage informationsskrivelsen om undervisningsudbuddet når den foreligger i en revideret udgave. Jeg gik ud fra at informationsskrivelsen er den som er omtalt som retningslinjer i pkt. 25 i husordenen. I modsat fald bad jeg om at modtage både informationsskrivelsen og retningslinjerne.

Københavns Fængsler har svaret at informationsskrivelsen er den i husordenens pkt. 25 nævnte og har vedlagt et eksemplar på både dansk og engelsk.

Direktoratet har henholdt sig hertil.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Ad 5.3. Fritid

Jeg bad om oplysninger om hvorvidt der som tidligere i et vist omfang i praksis er mulighed for at fremsætte et ønske om at benytte kondirummet på et ønsket tidspunkt, og i hvilket omfang sådanne ønsker efterkommes.

Københavns Fængsler har oplyst at der er tæt daglig kontakt mellem indsatte og personale. Indsatte der ønsker gårdtur, bad eller kondi på bestemte tidspunkter i løbet af dagen, kan fremsætte dette ønske over for personalet. Ønskerne imødekommes så vidt det er muligt og foreneligt med gennemførelsen af andre faste dagligdagsprogrampunkter. Alle ønsker kan imidlertid ikke imødekommes. Hvis en indsat skal fristforlænges, politiafhøres osv. kl. 12, så vil man prioritere dennes eventuelle ønske om at benytte kondirummet om formiddagen, hvilket vil medføre at en anden indsat ikke kan få et tilsvarende ønske opfyldt samme dag.

Hvis en indsat har besøg kl. 15 og naturligt udtrykker ønske om bad umiddelbart før, vil man imødekomme dette, hvilket vil kunne medføre at en anden indsat ikke kan bade på samme tidspunkt. Samtidig vil dagligdagen også blive påvirket af akutte opgaver, akutte sikkerhedssituationer, uanmeldte forsvarerbesøg, pludselige anmodninger om at foretage et akut telefonopkald osv. Fængslet har endvidere oplyst at man bestræber sig på at udvise smidighed. Direktoratet har henholdt sig hertil.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Jeg bad om bemærkninger til det anførte om at man umiddelbart ikke kan ønske et tidspunkt for gårdtur, og til det anførte om varsling af tidspunkt af hensyn til at den indsatte kan planlægge sin dag i et vist omfang.

Københavns Fængsler har telefonisk over for direktoratet oplyst at ønsker om gårdtur, bad eller adgang til kondirum på bestemte tidspunkter af dagen efterkommes i vid udstrækning.

Københavns Fængsler har endvidere oplyst at det nuværende varsel i forhold til gårdtur er forholdsvist kort. Det er ikke fængslets oplevelse at det korte varsel har været til gene for de indsatte, men fængslet vil fremover bestræbe sig på at forlænge varslene omkring en time.

Direktoratet har henholdt sig hertil.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Ad 7.1. Besøg

Jeg gik ud fra at de indsatte i visse undskyldelige tilfælde mv. hvor der ikke er bestilt/søgt om besøg pr. telefon og på de særlige tidspunkter der er oplyst i pkt. 8.7 i husordenen (men i stedet for har søgt på f.eks. en anmodningsseddel), har mulighed for efter en konkret vurdering at få besøg. Jeg bad om bemærkninger til min antagelse.

Københavns Fængsler har oplyst at det næsten uden undtagelse er den besøgende, og ikke den indsatte, som bestiller besøget.

Det er muligt for pårørende – eller indsatte – i visse undskyldelige tilfælde at booke besøg uden for den fastsatte bookingperiode. Afgørelse træffes af ledelsen. Telefonbestillingstidspunktet er nu, jf. husordenens pkt. 8.7, mandag fra kl. 12.30 til kl. 15.30 og er således udvidet.

Direktoratet har henholdt sig hertil.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Ad 7.2. Telefon

Jeg bad om oplysning om hvor mange godkendte numre de indsatte kan ringe til, og jeg gik ud fra at fængslet drager omsorg for at der oplyses præcist herom i husordenen.

Københavns Fængsler har oplyst at følgende fremgår af husordenens pkt. 9: "Hvis du er afsoner, kan du få fast telefontilladelse til op til 10 godkendte telefonnumre". 10 er det antal der er fastsat i den gældende telefonbekendtgørelses § 10, stk. 1.

Fængslet har supplerende oplyst at der ikke er formelt "godkendte" numre/personer, man kan ringe til som varetægtsarrestant. Udtrykket "godkendte" refererer til afsonere, jf. telefonbekendtgørelsen.

Direktoratet har henledt fængslets opmærksomhed på at telefonbekendtgørelsens § 10 regulerer antallet af telefonindehavere, ikke antallet af telefonnumre, og har anmodet om at dette rettes i husordenen.

Jeg har noteret mig det oplyste og går ud fra at husordenen ved lejlighed revideres i overensstemmelse med det ovennævnte.

Ad 7.9.1. Møder (talsmandsordning)

Jeg gik ud fra at der for længst er afholdt møde mellem talsmanden og ledelsen i anledning af talsmandens fremsatte ønske herom under inspektionen. Til min orientering bad jeg om kopi af notatet om mødet, jf. § 1, stk. 3, i talsmandsbekendtgørelsen.

Københavns Fængsler har oplyst at der blev afholdt møde den 3. november 2009 og har vedlagt kopi af referatet.

Direktoratet har henholdt sig hertil.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Jeg gik endvidere ud fra at arrestafdelingen i praksis efterlever husordenens bestemmelse om månedlige, faste møder, jf. de ovennævnte regler i talsmandsbekendtgørelsen, men jeg bad for en ordens skyld om bemærkninger til.

Københavns Fængsler har oplyst at det af referatet af mødet den 3. november 2009 fremgår at der skal afholdes otte møder om året. Inspektionen har efterfølgende ind-

skærpet over for afdelingsledelsen at der skal afholdes månedlige møder, jf. det i husordenen forudsatte, hvis der er valgt talsmand. Dette har afdelingsledelsen taget ad notam, og møderne afholdes i overensstemmelse hermed.

Direktoratet har henholdt sig hertil.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Ad 7.9.2. Talsmandssuppleant

Jeg bad om bemærkninger til hvorfor der ikke var valgt en suppleant for talsmanden, jf. § 7, stk. 3, i bekendtgørelsen.

Københavns Fængsler har oplyst at den hidtidige suppleant på tidspunktet for inspektionen var blevet overført til anden institution, og der var ikke i den forløbne periode blevet begæret afholdt nyt talsmandsvalg.

Direktoratet har henholdt sig hertil.

Jeg har noteret mig det oplyste. I forlængelse heraf går jeg ud fra at Københavns Fængsler også opfordrer/orienterer de indsatte om muligheden for afholdelse af valg (med valg af suppleant) efter de fastsatte regler herom, jf. straks nedenfor.

Jeg bad også om at modtage kopi af de regler som jeg gik ud fra er fastsat om talsmandsordningen efter bekendtgørelsens § 8.

Københavns Fængsler har vedlagt kopi af fængslets talsmandsregler af 30. august 2010.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Ad 7.9.3. Flere talsmænd (grupperinger)

Jeg bad om direktoratets bemærkninger til problemstillingen vedrørende flere talsmænd i institutioner hvor der er flere grupperinger (som dog ikke fysisk er på forskellige afdelinger; arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel er ikke inddelt i afdelinger, jf. herved § 7, stk. 2, i talsmandsbekendtgørelsen).

Baggrunden for min anmodning var at en indsat under inspektionen fremsatte ønske om at der vælges en talsmand også fra hans gruppering, idet den indsatte og den valgte talsmand var fra forskellige grupperinger.

Jeg drøftede spørgsmålet med ledelsen under inspektionen, men ledelsen var ikke indstillet på at der kommer en talsmand yderligere. Ledelsen henviste bl.a. til at den nuværende talsmand var lovligt valgt. Ledelsen gav endvidere udtryk for at den pågældende indsatte har adgang til at fremsætte sine synspunkter både over for ledelsen og over for personalet på afdelingen.

Københavns Fængsler har oplyst at man under inspektionen endvidere anførte at der til stadighed vil være 4-6 eller flere reelle (skiftende) grupperinger ud af de 25 indsatte på afdelingen, at der er grupperinger der har meget store modsætningsforhold, og at sym- og antipati mellem grupperinger/individer ikke er statistisk.

Københavns Fængsler har anført at bl.a. disse forhold gør det vanskeligt at vælge en talsmand som på almindelig demokratisk vis nyder bred opbakning blandt de indsatte. Københavns Fængsler har imidlertid anført at mange indsatte vil være optaget af samme generelle spørgsmål, og at det derfor også på Politigårdens Fængsel vil give mening at diskutere med den valgte talsmand. Københavns Fængsler har i øvrigt anført at man har tæt opmærksomhed på alle indsatte hvorfor også individuelle problemstillinger kan opfanges, og at man er meget opmærksom på at være tilgængelig for de enkelte indsatte. Københavns Fængsler har endelig anført at man ikke ser noget reelt medindflydelsesproblem ved den nuværende ordning.

Direktoratet har henholdt sig til det som Københavns Fængsler har anført. Direktoratet har endvidere bemærket at reglerne om valg af talsmænd er baseret på almindelige demokratiske principper, og at det ligesom ved andre demokratiske valg ikke kan udelukkes at der efterfølgende vil være indsatte der ikke føler sig repræsenteret af den lovligt valgte talsmand.

Direktoratet finder det imidlertid næppe muligt at etablere en talsmandsordning der skulle kunne tage højde for dette. I lighed med Københavns Fængsler er det ikke direktoratets opfattelse at der er et reelt medindflydelsesproblem ved den nuværende talsmandsordning.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Ad 7.11. Psykiatrisk tilsyn

I rapporten henviser jeg til at bl.a. de mentale følgevirkninger for en indsat i en given situation er blandt de momenter som indgår ved vurderingen af om forholdene for en indsat er i strid med artikel 3 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK). Ved vurderingen efter artikel 3 lægges således efter retspraksis hos Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) bl.a. vægt på lægelig behandling og kontrol med den indsatte helbredstilstand. Det gælder især ved længere anbringelser (jf. pkt. 3.2.3).

Ved fastlæggelsen af de krav der kan udledes af EMRK artikel 3 med hensyn til forhold under frihedsberøvelse, tager EMD i vidt omfang hensyn til udtalelser mv. fra Torturkomitéen.

Bl.a. på den baggrund anmodede jeg om oplysninger om hvor mange timer Politigårdens Fængsel aktuelt er tildelt til psykologhjælp, og om dette timeantal dækker behovet. Endvidere anmodede jeg om oplysninger om lægeordningen – særligt med henblik på løbende psykiatrisk tilsyn med de indsatte.

Københavns Fængsler har hertil oplyst følgende:

"Københavns Fængsler har en psykolognormering på 16 timer ugentligt til hele fængslet. Psykologen administrerer selv sit timetal og vil selv vurdere, hvor meget samtale en indsat har behov for. Denne normering er defineret af fængslets økonomiske rammer. Der visiteres til psykolog efter samme principper som ved psykiater jf. nedenfor, dog ofte alene gennem sygeplejerske.

Fængslet har 3 psykiatriske konsulenter med et samlet ugentligt timetal på 24 timer til hele fængslet.

Der er sygeplejerske tilstede på Politigårdens Fængsel 2 x 3 timer om ugen. Der er typisk læge tilstede 2-3 timer ugentligt afhængigt af konkret behov. Indsatte visiteres normalt til læge via sygeplejersken. Psykiatertilsyn rekvireres, hvis lægen skønner behov herfor.

Såvel fængselsbetjente som andre ikke helsepersoner vil, hvis man finder en indsat psykisk påfaldende, advisere en helseperson med henblik på nærmere vurdering af indsatte.

Efter psykiatertilsyn følger såvel sygeplejerske som læge op på eventuelle ordinationer og andre fokuspunkter efter psykiaterens råd. Psykiateren kan også rådgive personalet i øvrigt om fokuspunkter omkring indsatte.

Der er ikke afsat psykolog-/psykiatertimer specielt til Politigårdens Fængsel – normeringer bruges over hele Københavns Fængsler stramt prioriteret efter konkret behov."

Københavns Fængsler har supplerende oplyst at antallet af henvisninger til psykolog varierer meget, og at der – for så vidt angår Politigårdens Fængsel – både er perioder hvor der ikke er fundet behov for psykologhenvisning, perioder hvor der er samtaleforløb, men ingen venteliste og perioder, hvor der er venteliste. Fængslet har endvidere oplyst at der pr. den 11. november 2010 er 3 på venteliste, hvilket er usædvanligt, samt at ventetiden typisk er 3-4 uger, hvilket ikke adskiller sig fra normal psykologventetid i samfundet i øvrigt. Endelig har fængslet oplyst at akutte behov prioriteres højt, og at der i sådanne tilfælde ikke er denne ventetid. Indsatte med sværere problemstillinger prioriteres. Det er fængselspsykologens opfattelse, at behovet for psykologbehandling dækkes forsvarligt.

Direktoratet har henholdt sig hertil.

Jeg har noteret mig det oplyste.

Ad 7.12. Brugen af håndjern over for personer i de 5 særlige celler

Jeg gik ud fra at brugen af håndjern – som sættes på gennem sprækken/lemmen i døren – over for nogle af de indsatte der sidder i en af de 5 særlige celler, ikke adskiller sig fra brugen af håndjern (efter de almindelige regler om håndjern) over for andre indsatte i almindelige celler. Jeg gik således ud fra at brugen af håndjern sker inden for rammerne af § 65 i straffuldbyrdelsesloven og sikringsmiddelbekendtgørelsen.

Jeg bad om oplysninger om hvordan Københavns Fængsler forholder sig til reglerne om anvendelse af håndjern i en situation som den der forelå i en konkret sag som jeg havde rejst af egen drift. I sagen blev håndjern sat på den indsatte gennem sprækken/lemmen i døren "altid" i en periode ved intern transport i arrestafdelingen, f.eks. ved toiletbesøg. Jeg bad i den forbindelse Københavns Fængsler om at komme ind på om man, tekstnært, ser forløbet som flere enkelte indgreb – med bl.a. den deraf følgende pligt til at skrive rapport med begrundelse efter § 13 i bekendtgørelsen hver gang der anvendes håndjern.

Hvis dette ikke var tilfældet, bad jeg Københavns Fængsler om at komme ind på om man anser det som en fremadrettet beslutning som på et givet tidspunkt, når grundlaget for brugen af håndjernene (påsat igennem lemme) ikke længere er til stede, skal bringes til ophør. Jeg bad i så fald også Københavns Fængsler om at komme ind på spørgsmålet om hvorledes, og navnlig hvor ofte, en sådan løbende vurdering foretages. I forlængelse heraf bad jeg også om at modtage notater/rapporter/udskrifter fra klientsystemet eller andet materiale fra en eller flere sager om brug af håndjern "altid" i en periode, jf. beskrivelsen i min endelige rapport. Dette bad jeg om til illustration af hvordan Københavns Fængsler behandler disse sager. Hvis sagen skulle ses anderledes, bad jeg naturligvis også om bemærkninger.

Jeg henviste i øvrigt til det – også proceduremæssigt – til dels sammenhængende spørgsmål ovenfor under pkt. 3.2.2 med omtale af en generel sag vedrørende varigheden af anbringelser i arrestafdelingen på Politigårdens Fængsel. Sagen verserer idet jeg siden brev af 27. december 2010 fra direktoratet afventer underretning vedrørende bl.a. notatpraksis i disse sager.

Direktoratet har i udtalelse af 27. december 2010 henvist til en citeret udtalelse fra Københavns Fængsler. Følgende fremgår:

"Om brugen af håndjern 'altid' (i en periode), som det udtrykkes af ombudsmanden på side 51, kan fængslet oplyse, at der er tale om tilfælde, hvor hver enkelt håndjernspåsætning opfylder kravene i straffuldbyrdelseslovens § 65.

Brugen adskiller sig således 'ikke ... fra brugen af håndjern (efter de almindelige ovennævnte regler om håndjern) over for andre indsatte i almindelige celler.'

Det bemærkes, at brug af 'altid' (i en periode) håndjern har været brugt før etablering af sprække/lem i 5 celledøre i 2009, og principielt vil kunne ske over for en indsat i celler uden sprække/lem. Efter etableringen af disse sprækker/lemme vil man dog placere en indsat, hvor der bestemmes 'altid' (i en periode) håndjern i en af de 5 celler.

Fængslet ser ikke 'altid' (i en periode) håndjern forløbene som enkelte indgreb (sådan som en tekstnær og måske noget formalistisk læsning af de eksisterende regler kunne lægge op til).

Fængslet anser det som en fremadrettet beslutning, som på et givet tidspunkt, når grundlaget for brugen af håndjernene – uanset om indsatte er placeret i celle med sprække/lem eller ej – ikke længere er til stede, skal bringes til ophør.

Om hidtidig praksis for brug af 'altid' (i en periode) håndjern, kan fængslet oplyse, at brug heraf er meget begrænset og er bestemt for 2-8 indsatte årligt. Siden 2006 har kun 1 indsat været undergivet denne brug i ca. 6 uger og alle andre i 1-2 uger, oftere få dage til 1 uge end 2 uger.

Denne brug er sket ved intern transport på Politigårdens Fængsel som nævnt af ombudsmanden på side 51. Der er altså tale om meget kortvarige enkeltpåsætninger, sjældent længerevarende end 2 minutter og oftest kortere.

Afgørelse om denne brug er altid truffet af afdelingsledelsen under iagttagelse af betingelserne i straffuldbyrdslovens § 65. Afdelingsledelsen har dagligt vurderet, om denne brug skulle opretholdes, dog således at man en fredag har vurderet, om situationen var således, at brug skulle fortsætte weekenden over.

Den personkreds, for hvem denne brug bestemmes, er nærmest uden undtagelse indsatte i kategori 1, som enten overføres akut til Politigårdens Fængsel på baggrund af vold/trusler mod fængselspersonale og/eller andre indsatte, hvor afdelingsledelsen træffer afgørelsen på baggrund af det konkrete overførselsgrundlag og øvrige relevante oplysninger og iagttagelser om indsatte eller indsatte, som under opholdet på Politigårdens Fængsel optræder på lignende måde.

Fængslet har beklageligvis ikke fulgt ordensreglen om notat i sikringsmiddelbekendtgørelsens § 13. Der er således ikke strukturerede notater at sende til ombudsmanden.

Når afdelingsledelsen bestemmer denne brug meddeles og begrundes beslutningen mundtligt over for indsatte, som også klagevejledes.

Fængslet vil fremover følge proceduren i § 13 og anvende klientsystemets håndjernsmodul, således, at der noteres, hvornår "altid" (i en periode) håndjern besluttes, og modulet afsluttes, når forløbet afsluttes. Ledelsens løbende vurdering om opretholdelse vil blive noteret."

Direktoratet har i forlængelse af citatet anført at det er direktoratets opfattelse at det, ganske undtagelsesvist (som hidtil) af helt afgørende sikkerhedsmæssige grunde, kan være nødvendigt at træffe beslutning om at en indsat indtil videre skal være belagt med håndjern under kortvarig ledsagelse til og fra toilet, gårdtursareal mv.

Direktoratet har endvidere anført at det fremgår af vejledningen om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse, pkt. 2, at proportionalitets- og skånsomhedsgrundsætningen, jf. straffuldbyrdelseslovens § 65, stk. 2 og stk. 3, 1. pkt., sammenholdt med nødvendighedsbetingelsen i § 65, stk. 1, indebærer at en institution ikke vil være berettiget til at træffe bestemmelse om at håndjern skal anvendes i alle tilfælde af transport. De nævnte kortvarige (atypiske) ledsagelser (intern transport; min parentes og tilføjelse) i forbindelse med helt dagligdags rutiner som toiletbesøg, gårdtur mv. kan ikke sammenlignes med almindelige tilfælde af transport (typisk i køretøj) til og fra f.eks. lægebesøg og retsmøder uden for institutionen, der er omtalt i vejledningen (ekstern transport; min parentes og tilføjelse).

Det er imidlertid i disse tilfælde – som i transportsituationerne (ekstern transport; min parentes og tilføjelse) af afgørende betydning at en sådan beslutning om kortvarig anvendelse af håndjern under ledsagelse løbende – dvs. dagligt eller for en weekend – vurderes i relation til nødvendigheds- og skånsomhedsbetingelserne i reglerne om anvendelse af håndjern, således at vurderingen på ingen måde får samme rutinepræg som det ærinde det midlertidige fravær fra cellen skyldes.

Med disse ovenfor gengivne bemærkninger har direktoratet henholdt sig til Københavns Fængslers udtalelse, herunder beklagelsen af at der ikke hidtil er foretaget notater i disse tilfælde i overensstemmelse med bekendtgørelsens § 13.

Direktoratet ville efter udtalelsen af 27. december 2010 meddele Københavns Fængsler at i de tilfælde hvor anvendelsen af håndjern "indtil videre" strækker sig ud over 7 døgn, skal der ske indberetning til direktoratet. Indberetningen skal indeholde en nærmere begrundelse for anvendelsen. Herudover skal institutionen årligt (første gang for 2011) indberette antallet af disse særlige anvendelser af håndjern til direktoratet.

Inden jeg kommer med mine bemærkninger til det ovennævnte følger nedenfor en gennemgang af reglerne om håndjern:

Torturkomitéens anbefalinger (CPT) og artikel 3 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) og tilhørende praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD), samt de principper der ligger bag, kan i helt særlige tilfælde være relevante i forbindelse med bedømmelsen af spørgsmålet om brugen af håndjern "altid" i en periode. Artikel 3 i EMRK forbyder bl.a. umenneskelig og nedværdigende behandling. De forhold som en person er frihedsberøvet under, kan efter omstændighederne udgøre en krænkelse af EMRK artikel 3. Der foretages en helhedsvurdering af den pågældendes forhold.

EMD har i en nyere dom af 20. januar 2011 (Kashavelov mod Bulgarien) – som er afsagt efter min endelige rapport om inspektion af arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel – forholdt sig til spørgsmålet om systematisk brug af håndjern i forhold til EMRK artikel 3 der som nævnt bl.a. indeholder et forbud om nedværdigende behandling.

De faktiske forhold, herunder navnlig det oplyste i dommen om meget langvarig – systematisk – brug af håndjern, er langt fra identiske med de faktiske forhold og praksis i arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel. Til trods herfor finder jeg det væsentligt at henvise til at der også af EMD's dom, selv om den er konkret begrundet, kan udledes nogle mere generelle principper i forbindelse med brugen af håndjern systematisk – det er det som jeg i denne rapport om inspektion af arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel har valgt at kalde: håndjern "altid" i en periode.

EMD udtalte bl.a. følgende:

"25. The report on the 2008 visit (CPT/Inf (2010) 29) says:

' ...

77. Staff on the lifer unit indicated that two of the inmates were in their first 5 years of a life sentence and were therefore subject to particular security restrictions. ... It was up to the Director to review the use of handcuffs, but there was no time limit on their use and no regular review period.

... the CPT considers that there can be no justification for routinely handcuffing a prisoner within a secure environment, provided there is proper staff supervision...'

...

38. The use of handcuffs or other instruments of restraint does not normally give rise to an issue under Article 3 of the Convention where the measure has been imposed in connection with a lawful detention and does not entail the use of force or public exposure exceeding what is reasonably considered necessary. In this regard, it is important to consider, for instance, the danger of the person's absconding or causing injury or damage

...

39. In view of the gravity of the applicant's sentence, his criminal record and his violent antecedents, the use of handcuffs could be warranted on specific occasions, such as transfers outside the prison (see *Garriguenc v. France* (dec.), no. 21148/02, 15 November 2007, and *Paradysz v. France*, no. 17020/05, § 95, 29 October 2009). However, the CPT's reports, which fully confirm the applicant's allegations on that point, show that he is indeed being handcuffed each time when taken out of his cell, even when taking his daily walk (see paragraphs 24 and 25 above). The Court takes note of the misgivings expressed by the prison authorities about the applicant's conduct and of their assessment of the risk that he might pose (see paragraph 16 ...). It is aware that those authorities need to exercise caution when dealing with individuals who have been convicted of violent offences, refuse to accept the fact of their imprisonment, and are consequently hos-

tile towards prison staff and other inmates. However, it observes that the systematic use of handcuffs in respect of the applicant started about thirteen years ago, in December 1997, and apparently continues to this day. The authorities did not point to any specific incidents over that period in which the applicant has tried to flee or harm himself or others. For the Court, the matters to which the authorities refer do not necessarily show that there is a risk that such incidents might occur. It shares the CPT's opinion that the routine handcuffing of a prisoner in a secure environment cannot be considered justified (see paragraph 25 above).

40. The Court concludes that the systematic handcuffing of the applicant when taken out of his cell was a measure which lacked sufficient justification and can thus be regarded as degrading treatment. There has therefore been a violation of Article 3 of the Convention on that account.”

Som nævnt mener jeg at der af dommen kan udledes nogle mere generelle principper i forbindelse med brugen af håndjern. Efter min læsning og oversættelse af EMD's dom indgår det bl.a. i præmis 39 at der skal foretages en konkret og individuel vurdering, på baggrund af konkrete situationer, af behovet for brugen af håndjern. Det indgår også at rutinemæssig brug af håndjern ikke kan være berettiget, jf. herved også præmis 39, jf. præmis 25. Endvidere indgår spørgsmålene om tidsbegrænsning ("... time limit...") og løbende tilsyn ("... regular review period...") i præmis 25 i dommens gengivelse af Torturkomitéens anbefalinger.

Jeg er som nævnt naturligvis opmærksom på at de faktiske forhold i sagen fra Bulgarien er endda meget anderledes end den praksis der er i arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel. Men jeg har som nævnt hæftet mig ved at systematisk brug af håndjern – eller håndjern "altid" i en periode – efter omstændighederne kan rejse spørgsmål i forhold til EMRK artikel 3 og principperne i bestemmelsen.

For en ordens skyld bemærker jeg at jeg med disse bemærkninger ikke giver udtryk for at den praksis for brugen af håndjern i arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel som jeg har fået oplysninger om, udgør en krænkelse af EMRK artikel 3, men jeg har fundet det væsentligt at fremhæve nogle af de synspunkter om brugen af håndjern (systematisk) der – også – følger af EMRK artikel 3 og principperne i bestemmelsen.

§ 65 i straffuldbyrdelsesloven har følgende indhold:

”§ 65. Håndjern kan anvendes, hvis det er nødvendigt

- 1) for at afværge truende vold eller overvinde voldsom modstand,
- 2) for at hindre selvmord eller anden selvbeskadigelse eller
- 3) for at hindre undvigelse.

Stk. 2. Håndjern må dog ikke anvendes, såfremt det efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag, som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

Stk. 3. Håndjern skal anvendes så skånsomt, som omstændighederne tillader. Der skal gennemføres lægetilsyn, hvis der er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst, hos den indsatte i forbindelse med anvendelsen af håndjern, eller hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp.

Stk. 4. Justitsministeren fastsætter regler om anvendelsen af håndjern, herunder om lægetilsyn og andet tilsyn.”

Den ovenfor citerede § 65, stk. 1, angiver betingelserne for at anvende håndjern, og i forlængelse heraf indeholder stk. 2 et proportionalitetsprincip hvorefter håndjern ikke må anvendes såfremt det efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb. Stk. 3, 1. pkt., indeholder skånsomhedsprincippet. Endelig indeholder stk. 3, 2. pkt., en regel om lægetilsyn i nærmere angivne tilfælde.

Der skal foretages en konkret vurdering når der træffes beslutning om at anvende håndjern, jf. herved også pkt. 2 i den tilhørende vejledning (nr. 48 af 28. juni 2010 om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse) som direktoratet har henvist til i det som jeg har gengivet ovenfor.

Pkt. 2 i vejledningen har bl.a. følgende indhold:

”2. ...

Bestemmelsen i straffuldbyrdslovens § 65, stk. 1, nr. 3, om anvendelse af håndjern for at forhindre undvigelse tilsigtes navnlig anvendt under transport af den indsatte uden for institutionen.

Det bemærkes endvidere, at proportionalitets- og skånsomhedsgrundsætningen, jf. straffuldbyrdslovens § 65, stk. 2 og stk. 3, 1. pkt., sammenholdt med nødvendighedsbetingelsen i stk. 1 indebærer, at en institution ikke vil være berettiget til at træffe bestemmelse om, at håndjern skal anvendes i alle tilfælde af transport. Institutionen bør endvidere være opmærksom på den særlige krænkelse, som kan være forbundet med at bære håndjern under ophold sammen med andre mennesker i offentlige venteværelser m.v. Håndjern må ikke anvendes på den indsattes ankler. Det er endvidere ikke tilladt at lænke en indsat til en fast genstand, ligesom det af hensyn til ledsageren ikke er tilrådeligt at lænke en indsat til ledsageren selv.

Ved transport af indsatte, hvor der er en konkret mistanke om undvigelse, eller hvor den indsatte har sat sig til modværge i forbindelse med transporten, skal den indsatte som alt overvejende hovedregel være belagt med håndjern.

Som nævnt skal der dog stadig ved alle transporter foretages en konkret vurdering af, hvorvidt anvendelse af håndjern skal finde sted.

...”

Ordlyden af straffuldbyrdelseslovens § 65 indeholder ingen – udtrykkelig – beskrivelse af brugen af håndjern ”altid” i en periode sådan som det efter det ovenfor oplyste er sket i praksis, også før etableringen af de 5 særlige celler i 2009. Jeg er i min endelige rapport om denne inspektion dog, som nævnt, gået ud fra at den omhandlede brug af håndjern sker inden for rammerne af § 65 i straffuldbyrdelsesloven og sikringsmiddelbekendtgørelsen (bekendtgørelse nr. 791 af 25. juni 2010 om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse).

Endvidere indeholder § 65 – udover i bestemmelsens stk. 3, 1. pkt. 1, hvorefter ”håndjern skal anvendes så skånsomt, som omstændighederne tillader” – ingen udtrykkelig regulering af *hvordan* håndjern kan sættes på, herunder påsætning gennem en sprække/lem i celledøren, i en situation hvor betingelserne for at bruge håndjern efter stk. 1 er opfyldte.

Forarbejder til bestemmelsen i § 65 om brug af håndjern findes bl.a. i betænkning nr. 1181/1989 (om en lov om fuldbyrdelse af straf), bind I, s. 229-333, og bind III, s. 624, og i tilsvarende betænkning nr. 1355/1998, s. 254-255. De nævnte forarbejder og dele af litteraturen, f.eks. Straffuldbyrdelsesret, 1. udgave (2001), s.202 f., og Straffuldbyrdelsesloven med kommentarer, 1. udgave (2003) s. 158 f. indeholder ingen beskrivelse af brugen af håndjern ”altid” i en periode, ligesom spørgsmålet om hvordan håndjern sættes på, herunder igennem en sprække/lem i celledøren, heller ikke er beskrevet.

Pkt. 2 i den ovennævnte vejledning indeholder nogle beskrivelser af detaljerede forhold i forbindelse med anvendelsen af håndjern når beslutningen om at betingelserne herfor er opfyldt. Den omhandlede brug af håndjern ”altid” i en periode er dog ikke beskrevet udtrykkeligt. Vejledningen beskriver i øvrigt også kun udtrykkeligt situationen med transport uden for institutionen. Sikringsmiddelbekendtgørelsen indeholder nærmere regler om anvendelse af håndjern, men heller ingen regler om hvordan håndjern kan påsættes.

§ 13 i bekendtgørelsen indeholder følgende:

”§ 13. Institutionen skal så hurtigt som muligt udarbejde rapport om anvendelse af håndjern, sikringscelle, herunder tvangsfiksering, samt andre sikringsmidler. Rapporten skal indeholde oplysning om begrundelsen for anvendelsen, om dato og klokkeslæt for, hvornår anvendelsen af sikringsmidlet er ophørt, samt om, at den indsatte er orienteret om muligheden for at klage til justitsministeren og om, hvornår fristen for at indgive klage udløber, jf. straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2. Rapporten skal endvidere indeholde oplysning om institutionens overvejelser vedrørende lægetilsyn samt om underretning efter denne bekendtgørelse.

Stk. 2. Den indsatte skal efter anmodning have udleveret kopi af den rapport, som er udfærdiget i henhold til stk. 1.”

Bestemmelsen i § 13 om notatpligt omtales i den tilhørende vejlednings pkt. 9:

”9. Det fremgår af bekendtgørelsens § 13, stk. 1, at institutionen så hurtigt som muligt skal udarbejde rapport om anvendelse af håndjern og sikringscelle m.v., herunder tvangsfiksering.

Rapport om anvendelse af håndjern og sikringscelle sker ved elektronisk indrapportering under ”Håndjern” og ”Sikringscelle” i Klientsystemet.

...

Det bemærkes for så vidt angår anvendelse af håndjern, at det bør sikres, at det af notatet fremgår, hvad der har været begrundelsen for anvendelsen i hver enkelt situation, hvor spørgsmålet om anvendelse af håndjern aktualiseres. Har der således været anvendt håndjern under transport af en indsat, og viser det sig efterfølgende nødvendigt også at anvende håndjern i forbindelse med en visitation i den modtagende institution, bør såvel begrundelsen for anvendelsen under transporten som begrundelsen for anvendelsen under visitationen fremgå af notatet.

...”

A. Notatpligt vedrørende løbende vurderinger

Jeg er enig i direktoratets beklagelse af at der på baggrund af § 13 i sikringsmiddelbekendtgørelsen ikke hidtil er foretaget notat i disse sager om brug af håndjern ”altid” i en periode.

Jeg har noteret mig at Københavns Fængsler i fremtiden vil følge proceduren i sikringsmiddelbekendtgørelsens § 13 og anvende klientsystemets håndjernsmodul således at der noteres hvornår anvendelse af håndjern besluttet, og hvornår forløbet afsluttes, ligesom ledelsens løbende vurderinger om opretholdelse vil blive noteret. I forlængelse heraf forstår jeg at afdelingsledelsen fortsat dagligt i disse sager vil vurdere om en brug af håndjern skal opretholdes (dog ikke dagligt lørdag og søndag, jf. ovenfor).

Jeg er også enig i at det i disse sager er af afgørende betydning at beslutningen løbende og konkret vurderes i relation til nødvendigheds- og skånsomhedsbetingelserne i håndjernsreglerne, således at brugen af håndjern ”altid” i en periode ikke får rutinepræg, jf. herved også synspunkterne pkt. 2 i ovennævnte vejledning med kravet om en ”konkret vurdering” som også direktoratet har henvist til. Jeg henviser også til synspunkterne ovenfor om Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) artikel 3, og principperne deri.

Endelig har jeg noteret mig det oplyste om indberetning til direktoratet efter 7 døgn med håndjern "altid" (i en periode). Jeg beder om oplysninger om hvorvidt der er sket indberetning efter den nævnte 7-dagesregel efter den 27. december 2010. Jeg beder i den forbindelse om kopi af det materiale der foreligger ved sådanne eventuelle indberetninger.

B. Påsætning af håndjern gennem sprække/lem i celledør

Som nævnt er jeg gået ud fra at brugen af håndjern "altid" i en periode og ved påsætning gennem sprække/lem i celledøren sker inden for rammerne af § 65 i straffuldbyrdelsesloven og sikringsmiddelbekendtgørelsen.

Jeg er fuldt ud opmærksom på at brugen af håndjern efter § 65 i straffuldbyrdelsesloven beror på en vurdering af forskellige hensyn og omstændigheder, og at kriminalforsorgsmyndighederne og fængselspersonalet i kraft af deres erfaringer mv. har særlige forudsætninger for at foretage disse vurderinger. Jeg er også opmærksom på at der i Arrestafdelingen i Politigården gør sig særlige sikkerhedshensyn gældende henset til de persongrupper der anbringes der. I forlængelse heraf har jeg ingen bemærkninger til kriminalforsorgens vurdering, der som oplyst er foretaget i samarbejde med direktoratets sikkerhedsenhed, af at der generelt er behov for en indretning med sprække/lem i celledøren til påsætning af håndjern i 5 særlige celler.

Imidlertid har jeg vanskeligt ved at dele opfattelsen af at man finder at påsætning af håndjern gennem lem/sprække i en af de 5 særlige celler ikke i en eller anden form kan betragtes som en "yderligere restriktion".

En påsætning gennem sprække/lem i celledøren vil efter det oplyste ofte (men principielt ikke altid) ske samtidig med at der er truffet beslutning om brug af håndjern "altid" i en periode ved intern transport.

Jeg mener at den påsætning af håndjern gennem sprække/lem i celledøren – der som nævnt ofte sker når der er truffet beslutning om håndjern "altid" i en periode – på grund af brugen af sprækken/lemmen i sig selv for den indsatte kan opfattes som værende af mere indgribende betydning, end hvis der var tale om påsætning af håndjern uden sprækken/lemmen.

Jeg henviser til at der herved ikke er nogen almindelig kontakt mellem personalet og den indsatte i cellen ved en sådan påsætning, og at påsætningen gennem sprække/lem netop kun sker hvis sikkerhedshensyn taler for denne fremgangsmåde, frem for den almindelige fremgangsmåde som må være at håndjernene påsættes i forbindelse med almindelig kontakt mellem personalet og den indsatte.

Selv om påsætningen som nævnt måtte ske inden for rammerne af § 65 i straffuldbyrdsloven og sikringsmiddelbekendtgørelsen, mener jeg at det ville være bedst stemmende med almindelige hjemmels- og intensitetsbetragtninger om brugen af håndjern ved påsætning gennem lem/sprække i celledøren var udtrykkeligt beskrevet i de administrative regler på området.

På den baggrund beder jeg direktoratet om at oplyse om direktoratet er indstillet på at i hvert fald i vejledningen om brug af sikringsmidler at inddrage den ovennævnte brug af håndjern ved påsætning gennem en sprække/lem i celledøren – der som nævnt ofte sker i forbindelse med en beslutning om brug af håndjern "altid" i en periode.

Om sidstnævnte type af beslutning henviser jeg til afsnit C straks nedenfor. Jeg henviser også til pkt. 7.13 nedenfor.

C. Beslutning om håndjern "altid" (i en periode)

Som nævnt er jeg opmærksom på at der i arrestafdelingen i Politigården gør sig særlige sikkerhedshensyn gældende. Jeg har således ingen bemærkninger til at man af sikkerhedsmæssige årsager efter en konkret vurdering kan beslutte at en indsat skal have håndjern på "altid" i en periode.

Da påsætning af håndjern gennem sprække/lem i celledøren som nævnt ofte sker i forbindelse med en beslutning om brug af håndjern "altid" i en periode, bemærker jeg i forlængelse af det ovennævnte at jeg også mener at en sådan beslutning om håndjern "altid" i en periode er af mere indgribende betydning for den indsatte, end hvis der alene var tale om en beslutning om anvendelse af håndjern i en enkelt situation.

Jeg lægger vægt på at brugen af håndjern "altid" i en periode – selv om den enkelte påsætning ofte kan være kortvarig – kan ske flere gange om dagen.

Jeg har også taget i betragtning at en sådan beslutning om brug af håndjern "altid" i en periode indebærer at den tidsmæssige udstrækning af beslutningen ikke er fastlagt på forhånd. Dette mener jeg for den indsatte kan opleves som værende mere indgribende end hvis der træffes beslutning om brug af håndjern i enkelt situation, f.eks. under en transport uden for institutionen i forbindelse med et konkret også tidsmæssigt afgrænset ærinde, f.eks. kørsel på i alt 1 time til og fra retsmøde.

Jeg henviser i øvrigt til det oplyste om at der ved beslutninger om håndjern "altid" i en periode kan være tale om perioder på flere dage, men også 1-2 uger.

Jeg henviser også til de synspunkter som jeg har gengivet ovenfor om Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) artikel 3, og principperne deri, samt dommen af 21. januar 2011 (også gengivet ovenfor).

I forlængelse af det som jeg har anført under pkt. B, beder jeg også direktoratet om at oplyse om direktoratet er indstillet på at lade en beskrivelse af praksis om brug af håndjern "altid" i en periode (som også har været brugt før etableringen af de 5 særlige celler med sprække/lem i 2009, og som efter det oplyste også kan finde stede uden for de disse 5 celler) indgå i en udtrykkelig regulering.

Jeg henviser herved til at direktoratet har oplyst at de kortvarige ledsagelser (af en indsat med håndjern ved intern transport) i forbindelse med dagligdagsrutiner (dvs. håndjern "altid" i en periode") ikke kan sammenlignes med de tilfælde der udtrykkeligt er omtalt i vejledningen om sikringsmidler der kun omhandler transport uden for institutionen.

Ad 7.13. Anbringelse og løbende overvejelser om ophør af anbringelse mv.

Jeg bad Københavns Fængsler om bemærkninger til det som jeg havde anført om hvilke personer de 5 særlige celler på 4. sal bruges til. I forlængelse heraf bad jeg om oplysninger om hvilke betingelser der skal være opfyldt, for at en indsat bliver anbragt i en sådan særlig celle.

Endvidere bad jeg om oplysninger om hvorledes, herunder hvor ofte, det vurderes om en indsat fortsat skal være anbragt i en sådan særlig celle. Jeg henviste til principperne i bekendtgørelsen om udelukkelse fra fællesskab, bl.a. §§ 8 og 13 om notatpligt og ugentlige overvejelser. (For en ordens skyld bemærker jeg på ny at jeg er opmærksom på at der i forhold til de personer der er i en af de 5 celler, ikke er truffet afgørelse om udelukkelse fra fællesskab. Endvidere er jeg opmærksom på at de 5 celler ikke er eller svarer til de celler der er omtalt i ovennævnte bekendtgørelse).

Jeg bad også om oplysning om hvem der kan træffe de ovennævnte beslutninger om anbringelse og ophør af anbringelse i en særlig celle.

Endelig bad jeg om at modtage eventuelle interne regler/notater om de spørgsmål som jeg havde rejst i forhold til de 5 særlige celler.

Direktoratet har i udtalelse af 27. december 2010 henvist til oplysninger fra Københavns Fængsler.

Københavns Fængsler har oplyst at fængslet ikke finder at der er tale om 5 "særlige" celler, og Københavns Fængsler har oplyst at cellerne helt overvejende bruges som almindelige belægsceller. Det kan være til nyankomne hvis det er en af disse celler der står tom. Det kan være til indsatte som man finder det formålstjenligt at have nær personalekontoret. Der er således ikke grundlæggende noget særkriterium for almindeligt belæg i disse celler frem for i resten af cellerne i fængslet. Til eksempel var cellerne den 29. september 2010 belagt uden særlig sikkerhedsbevågenhed. Der er kun 25 celler på Politigårdens Fængsel, og der er et væsentligt kapacitetspres.

Københavns Fængsler har endvidere anført at der således heller ikke er nogen særlige betingelser, retningslinjer, kompetenceansvar eller vurderinger mv. for belæg i disse celler, men at de indsatte placeres ud fra særlig sikkerhedsbevågenhed derved at disse celler tages i anvendelse fordi der er lem/sprække i døren. Her er det lemme/sprækken, og ikke cellerne i sig selv, der er helt central.

Københavns Fængsler har videre henvist til sin besvarelse i pkt. 7.12 om brugen af håndjern over for personer i de 5 særlige celler. Fængslet har i den forbindelse understreget at man ikke finder at påsætning af håndjern gennem lem/sprække er en "yderligere restriktion" (endsige et indgreb efter straffuldbyrdelseslovgivningen) over for en indsat. Håndjerns anvendelsen i sig selv sker efter straffuldbyrdelseslovens § 65.

Endelig har Københavns Fængsler anført at fængslet har et arbejdsretligt ansvar for personalets arbejdsmiljø sikkerhed. Påsætning gennem lem er en arbejdsmiljø mæssig sikkerhedsforanstaltning til beskyttelse af personalet og ikke et yderligere indgreb over for den indsatte.

Direktoratet har henholdt sig til det som Københavns Fængsler har anført for så vidt angår det forhold at der ikke gælder særlige kompetenceforhold mv. ved placering i en af de 5 celler med en lem/sprække i døren fordi den pågældende skal belægges med håndjern under ledsagelse til og fra toilet, gårdtur mv.

I hvert fald Københavns Fængsler er af den opfattelse at der ikke er tale om 5 "særlige" celler. Direktoratet har for mig at se ikke udtrykkeligt forholdt sig til spørgsmålet. Om betydningen af en sådan benævnelse, se nærmere straks nedenfor.

Jeg har noteret mig at de 5 celler af hensyn til kapaciteten også kan bruges som almindelige belægsceller. Dette har jeg ingen bemærkninger til.

På trods af den klare tilkendegivelse om at der ikke er tale om "særlige" celler, og at der som følge heraf, også med direktoratets tilslutning, ikke gælder nogle særlige

kompetenceregler mv., udtales det at de indsatte kan placeres i en af de 5 celler når der er et behov for særlig sikkerhedsbevågenhed, og at lemme/sprækken i celledøren er central i disse celler.

Min benævnelse af de 5 celler som "særlige" – og de deraf følgende spørgsmål om særlige retningslinjer på området og spørgsmål om hvor ofte det vurderes om en indsat skal være i en af disse celler – har baggrund i at det er min umiddelbare opfattelse at mange indsatte må opleve at de i nogen grad er i en anderledes situation hvis de bliver anbragt i en af de disse 5 celler, sammenlignet med hvis de var i en af de andre celler i arrestafdelingen på Politigårdens Fængsel. Jeg har som bekendt i efteråret 2009 behandlet en klage fra en indsat og hans advokat der i sammenhæng med andre konkrete forhold var af den opfattelse.

Imidlertid har jeg noteret mig at det er Københavns Fængsels og direktoratets opfattelse at der ikke er behov for særlige retningslinjer for selve anbringelsen (og ophøret heraf) i disse celler. Jeg har – udover det som jeg har anført i pkt. 7.12. – besluttet ikke at foretage mig mere på dette punkt.

I forlængelse heraf går jeg dog ud fra at en indsat der er placeret i en af de 5 særlige celler på grund af konkret vurderet behov for særlig sikkerhedsbevågenhed, vil blive flyttet til en af de øvrige celler i arrestafdelingen, når de særlige sikkerhedshensyn ikke længere gør sig gældende (og forudsat at der måtte være en ledig celle i arrestafdelingen).

Med hensyn til det af Københavns Fængsler anførte om at man ikke finder at påsætning af håndjern gennem lem/sprække er en "yderligere restriktion" over for indsatte, henviser jeg til min ovennævnte henstilling mv. i pkt. 7.12 ovenfor om udtrykkelig regulering af brugen af håndjern i de tilfælde hvor der sker påsætning gennem sprække/lem i døren som findes i disse 5 celler.

Opfølgning

Jeg beder om at Københavns Fængsler sender de oplysninger mv. som jeg har bedt om, tilbage gennem Direktoratet for Kriminalforsorgen som jeg også beder om en udtalelse.

Underretning

Denne rapport sendes til Københavns Fængsler, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Folketingets Retsudvalg og de indsatte i Arrestafdelingen i Politigårdens Fængsel.

Lenart Frandsen
Inspektionschef